

DOI: 10.52335/dvqigjyfff26

PIOTR PYSZ*
ANNA JURCZUK**

Spoleczna Gospodarka Rynkowa – wschodzącą gwiazdą literatury ekonomicznej?

Wprowadzenie

Współczesny świat i Europa charakteryzują się w ostatnich latach szybko postępującym rozkładem, a w niektórych krajach nawet upadkiem istniejącego ładu społeczno-gospodarczego. Wraz z ogólnoswiatową pandemią Covid-19 oraz współwystępującym z nią głębokim kryzysem gospodarczym proces ten uległ przyspieszeniu. Na miejsce ładu i ogólnie pożądanego przez ekonomistów i innych politycznych myślicieli równowagi instytucjonalnej, makroekonomicznej i społecznej wchodzi nieład, chaos, a nawet anarchia. Nikt tak naprawdę nie wie, dokąd ten proces ludzkość prowadzi. Już w latach dziewięćdziesiątych XX wieku niebezpieczeństwo to dostrzegali Friedrich August von Hayek, stwierdzając, że współczesny człowiek nie będzie już nigdy panem własnego losu, gdyż świat stał się w wyniku ludzkiego dążenia do ciągle nowych odkryć i wynalazków zbyt skomplikowany (Hayek 2003, s. 483). Straciła też na aktualności teza wiedeńsko-brytyjskiego filozofa nauki Karla R. Poppera, mówiąca, że przyszłość wolnych społeczeństw jest zawsze otwarta, i od nich zależy to, jak ją sobie ukształtują (Popper 1992). Konstruktywistyczny optymizm Poppera jest już prawie niewidoczny w sformułowanym przed czterema laty kluczowym przesłaniu książki wybitnego niemieckiego socjologa Ulricha Becka: „Jak można żyć i przeżyć w permanentnej metamorfozie, o której nikt nie jest w stanie powiedzieć dokąd ona prowadzi, w metamorfozie obejmującej zarówno centrum jak i peryferie, biednych i bogatych, muzułmanów, chrześcijan i agnostyków w jednakowym stopniu, w metamorfozie nie będącej konsekwencją nieudolności, kryzysu albo biedy, tylko postępującej

* Dr hab. Piotr Pysz, prof. WSiFZ – Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Białymstoku; ORCID: 0000-0003-4390-9882; e-mail: pyszpiotr@googlemail.com

** Dr Anna Jurczuk – Wydział Ekonomii i Finansów, Uniwersytet w Białymstoku; ORCID: 0000-0002-6467-4747; e-mail: a.jurczuk@uwb.edu.pl

naprzód i osiągającej coraz wyższe tempo wraz z sukcesami współczesnej modernizacji...” (Beck 2017, s. 241).

Społeczeństwa i politycy oczekują w obecnych niebezpiecznych, pandemicznych i kryzysowych czasach zaprezentowania koncepcji dotyczącej ukształtowania ekonomicznie funkcjonalnego i społecznie akceptowalnego ładu społeczno-gospodarczego. Zadanie to stoi przed naukami społecznymi, w tym przed nauką ekonomii. Skrzynka z metodami i narzędziami polityki społeczno-gospodarczej, którymi aktualnie dysponuje ekonomia, nie pozwala jednak na optymizm. Wręcz odwrotnie. Współwystępujące z pandemią Covid-19 głębokie załamanie kryzysowe w skali światowej i europejskiej nie ma bowiem charakteru kryzysów koniunkturalnych, z którymi po 1945 r. nauka ekonomii wielokrotnie radziła sobie lepiej lub gorzej, sięgając do metod zalecanych przez Johna Maynarda Keynesa. Jeszcze podczas World Economic Forum w Davos w 2009 r. czołowi światowi ekonomiści przyznawali się w końcowej fazie panowania neoliberalnej ekonomii podażowej jednak do tego, że „teraz jesteście wszyscy znów keynesistami” (Clausen i Zottl 2009, s. 16). Robert Skidelsky opublikował w 2009 r. książkę pod znamienym tytułem *Keynes: The Return of the Master*. W roku 2020, aby powstrzymać załamanie się światowego globalnego popytu, sięgnięto ponownie do nauk brytyjskiego ekonomisty. Było i jest to wprawdzie aktualnie konieczne, ale z myślą o przyszłości absolutnie niewystarczające. Kryzys światowy 2020 jest bowiem nie tylko kryzysem globalnego popytu. Jest to po prostu ogarniający wszystkie kontynenty i prawie wszystkie dziedziny życia gospodarczego i społecznego kryzys strukturalny (Collier 2018, Weizsäcker i Wijkman 2018), kryzys totalny.

Z kryzysem tego rodzaju nie sposób uporać się przy pomocy zastosowanych po drugiej wojnie światowej w krajach wysoko rozwiniętych metod i narzędzi polityki społeczno-gospodarczej. Skompromitował się w wysokim stopniu neoliberalizm w wydaniu Chicago School of Economics, królujący na rynku idei polityki społeczno-gospodarczej od połowy dekady lat siedemdziesiątych do co najmniej czasów kryzysu światowego 2007–2008. Keynesizm uratował wprawdzie świat pod koniec pierwszej dekady XXI wieku jeszcze raz przed załamaniem gospodarczym i skutkami społecznymi porównywalnymi z Wielkim Kryzysem lat 1929–1933. Nie był to jednak ostro krytykowany przez neoliberalnych ekonomistów *free lunch*. Jego koszty były wysokie. Pobudzanie koniunktury gospodarczej poprzez obszerny strumień dopływu pieniądza do gospodarki (niskie stopy procentowe i deficyty budżetowe) zdeprawowało sposób uprawiania polityki gospodarczej w długim okresie. Zgodnie ze wskazaniem Wielkiego Mistrza tej polityki: „In the long run we are all dead”, polityka orientuje się na krótki albo nawet bardzo krótki horyzont czasowy. Ponadto dochodzi do postępującej fragmentaryzacji jej celów i używanych narzędzi regulacyjnych. Polityka reaguje dyskrecjonalnie i coraz bardziej tylko *ex post* na bieżące wydarzenia, tracąc z pola widzenia perspektywę ogólnogospodarczą i przede wszystkim społeczno-ekologiczną. Nastąpił powrót do różnych, czasem mniej czy bardziej zakamuflowanych dyrektywnych form regulowania niektórych działów gospodarki, szczególnie w wymianie międzynarodowej. Skomplikowany syndrom współczesnych zjawisk kryzysowych, bałagan, konflikty i chaos w gospo-

darce oraz społeczeństwach przypisać trzeba w znacznym stopniu temu właśnie sposobowi uprawiania polityki. Warto w tym kontekście przypomnieć stare chińskie przysłowie: „Jesteśmy jak wielka ryba, która została wyrzucona z wody wściekle się rzuca i podskakuje, usiłując do niej powrócić. W takim stanie ryba nigdy nie pyta, gdzie wyląduje po następnym uderzeniu ogonem. Czuje jedynie, że jej sytuacja jest nieznośna i że trzeba spróbować czegoś innego” (Mączyńska 2011, s. 72).

Odrzucając możliwość powrotu do metod dyrektywnego sterowania gospodarką rynkową, które zresztą nie bez pewnego powodzenia stosowane są nadal w innym niż europejski krąg kulturowy, tj. w komunistycznych i jednocześnie konfucjańskich Chinach, można wskazać na społeczną gospodarkę rynkową (SGR). Ten sposób myślenia ekonomicznego zdaje się dysponować filozofią, metodami i narzędziami sterowania mogącymi pozwolić na budowę sprawnego ekonomicznie i społecznie ładu.

Jako cel niniejszego opracowania przyjęto przedstawienie interpretacji kategorii społecznej gospodarki rynkowej oraz struktury i dynamiki rozwoju badań nad tym zagadnieniem. W ramach rozważań teoretycznych nad interpretacją pojęcia SGR zaprezentowano argumenty przemawiające za tym, że ta koncepcja polityki społeczno-gospodarczej może odpowiadać na wyzwania współczesnego świata. Z kolei w części opracowania przedstawiającego strukturę i dynamikę badań nad kategorią społecznej gospodarki rynkowej przedstawiono analizę bibliometryczną baz artykułów opublikowanych w latach 1959–2020 w bazach Web of Science, Scopus oraz BazEkon, których tytuły, słowa kluczowe oraz abstrakty zawierały hasło „social market economy” lub „społeczna gospodarka rynkowa”. W podsumowującej części artykułu wyciągnięto wnioski dotyczące przemian stopnia zainteresowania ekonomistów społeczną gospodarką rynkową.

1. Społeczna gospodarka rynkowa w skrótownym ujęciu

Dysfunkcje w systemie społeczno-gospodarczym współczesnego kapitalizmu sprawiają, że świat z coraz większą przychylnością odnosi się do koncepcji społecznej gospodarki rynkowej (SGR) jako przeciwwagi dla neoliberalizmu czy keynesizmu. Koncepcja ta wykreowana została w drodze kreatywnej syntezy dwu różnych nurtów teoretycznych: niemieckiej szkoły historycznej i teorii neoklasycznej, co zaowocowało teorią ordoliberalizmu, której prekursorem był jej wybitny przedstawiciel Walter Eucken. Autorstwo pojęcia „społeczna gospodarka rynkowa” przypisywane jest wywodzącemu się z niemieckiej historycznej szkoły ekonomii Alfredowi Müllerowi-Armackowi (1956). Za intelektualnego współtwórcę koncepcji SGR uznawany jest, obok Waltera Euckena i Ludwiga Erharda, ordoliberalny ekonomista Wilhelm Röpke. Po II wojnie światowej, w latach 1948–1966, model SGR był w Niemczech Zachodnich podstawą kształtowania – z wielkim powodzeniem – polityki społeczno-gospodarczej realizowanej w czasie rządów Ludwiga Erharda, uznawanego za kreatora powojennego cudu gospodarczego i architekta SGR, zorientowanej na „dobrobyt dla wszystkich” (Erhard

2012). W największym skrócie można stwierdzić, że koncepcja SGR jest koncepcją *par excellence* liberalną, a ściślej ordoliberalną. Zakłada jednoczesną realizację materialnego zadania rynkowej gospodarki oraz urzeczywistnienie przez nią nadrzędnych wartości społecznych: wolności jednostki ludzkiej i sprawiedliwości społecznej. Środki implementacji tej koncepcji to przede wszystkim polityka kształtowania konkurencyjnego ładu gospodarczego oraz dostosowana do jego instytucjonalnej i funkcjonalnej logiki polityka procesowa. Eucken i Erhard uznawani są w literaturze przedmiotu za głównych architektów ordoliberalnej koncepcji ładu ustrojowego SGR (Mączyńska i Pysz 2020, s. 209).

Uwzględniając istotę społecznej gospodarki rynkowej, można przytoczyć następującą argumentację przemawiającą za tym, że jest to koncepcja polityki społeczno-gospodarczej odpowiadająca na większość wyzwań współczesnego świata:

Po pierwsze, w SGR występuje równorzędna orientacja na społeczne i gospodarcze cele gospodarowania. Dlatego też ład SGR określany jest – adekwatnie do jego podwójnej orientacji – ładem społeczno-gospodarczym. Sposób myślenia syntetyzujący społeczny i *stricte* gospodarczy aspekt procesu gospodarowania widoczny był już w *Teorii uczuć moralnych* Adama Smitha (1759), ale jeszcze bardziej w jego najbardziej znanym dziele: *Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów*. Wraz z zapoczątkowanym w drugiej połowie XIX wieku przejściem od klasycznej angielskiej ekonomii politycznej do szkoły neoklasycznej społeczny aspekt nauki ekonomii zaczął być wypierany przez postępującą formalizację nauki ekonomii na wzór nauk ścisłych (Mączyńska i Pysz 2020, s. 211). Wybitny krytyk neoklasycznej ekonomii John Kenneth Galbraith określił to trafnie jako „techniczną ucieczkę” ekonomii od realnego świata (Galbraith 2011, s. 262). Jednym z najistotniejszych powodów ucieczki ekonomii w świat modelowej fantazji było to, że świat staje się coraz bardziej złożony i podlega od czasów antycznych aż do współczesności głębokim i szybkim kulturowym i społecznym przemianom (Hildebrandt 1987, s. 179–193).

Po wtóre, kompleksowe podejście koncepcji SGR do procesu gospodarowania znajduje wyraz w precyzyjnym rozróżnieniu pomiędzy ładem społeczno-gospodarczym i przebiegającym w jego ramach bieżącym procesem gospodarowania. Rozróżnienie to jest istotne, ponieważ w procesie technicznej ucieczki od realnego świata ekonomia neoklasyczna skoncentrowała uwagę na przebiegu procesu gospodarowania, abstrahując od kluczowych elementów ładu społeczno-gospodarczego, jego instytucjonalnego i społeczno-politycznego obramowania. Manfred Streit, unikając niestety słusznej krytyki nazwał to – bardzo oględnie – neutralnością neoklasycznej ekonomii wobec ram instytucjonalnych, w których gospodarka funkcjonuje (Streit 1995, s. 58).

Po trzecie, SGR charakteryzuje podejście mające na celu ujmowanie wszystkich działów i sektorów gospodarki w ich całości i w wzajemnym oddziaływaniu. Eucken stwierdza w odniesieniu do tej kwestii jednoznacznie: „Podobnie jak byłoby błędem nieuwzględnienie danego historycznego momentu z jego szczególnymi imponderabiliami i konstelacjami stosunków władzy, to równie niebezpieczna byłaby rezygnacja z zasadniczych rozważań o gospodarce i popadnięcie w zgubne

błędy przeszłości z jej cechującą się brakiem jakichkolwiek zasad punktualistyczną i dyskrecjonalną polityką gospodarczą. Ktoś, kto sądzi, że można uprawiać politykę nakierowaną na poszczególne odcinki procesu gospodarowania, tzn. politykę handlową, politykę cen, patentową czy też rolną reagując tylko na bieżące potrzeby danej chwili jest – jak wiemy w błędzie” (Eucken 2004, s. 251).

Po czwarte, koncepcja SGR przypisuje organom władzy publicznej rolę kreatora stanowiących odgórnie elementów ładu społeczno-gospodarczego, zaś interakcje rynkowe generują samoczynnie (w średnim i długim okresie) spontaniczne elementy ładu. W wyniku tego rodzaju podziału zadań ordoliberalni myśliciele SGR uwolnili się od datującej się jeszcze od czasów Adama Smitha walki z merkantylizmem, głębokiej fobii wobec organów władzy publicznej (państwa). Relacja pomiędzy rynkiem i państwem nie jest przez nich – jak ciągle jeszcze u wielu liberałów – rozpatrywana błędnie w kategoriach gry zero-jedynkowej (tj. więcej kompetencji decyzyjnych państwa oznacza mniej rynku i odwrotnie – więcej rynku oznacza ograniczenie władzy państwa). W ramach koncepcji SGR nie zakłada się onnipotencji rynku mogącego rozwiązać wszystkie problemy społeczeństwa gospodarującego. Rynek jako historycznie sprawdzony najbardziej sprawny mechanizm bieżącej alokacji i koordynacji wymaga jednak wsparcia przez publiczną politykę kształtowania ładu społeczno-gospodarczego. Tę konieczność eksponował radykalny czeski liberał i polityk Vaclav Klaus podczas odczytu wygłoszonego w 1995 r. w instytucie Waltera Euckena we Freiburgu. Referent stwierdził wręcz, że wbrew opinii von Hayeka konkurencyjna gospodarka rynkowa nie jest stanem naturalnym i pozbawiona opieki organów publicznych może się po prostu oligopolistycznie/monopolistycznie zdegenerować (Klaus 1995, s. 111–114).

Po piąte, za uwzględnieniem koncepcji SGR w polityce społeczno-gospodarczej przemawiają – oprócz zapisów konstytucyjnych w Polsce i niektórych państwach UE oraz w ogólnie obowiązującym całą Unię Europejską Traktacie Lizbońskim z 13 grudnia 2007 – także argumenty empiryczne. Chodzi o wyniki ekonomiczne i społeczne osiągnięte od reformy walutowo-gospodarczej w 1948 r. do dnia dzisiejszego przez realizującą przynajmniej w przybliżeniu koncepcję SGR gospodarkę niemiecką. Niemcy wydobyły się ze straszliwych powojennych materialnych i moralnych zniszczeń oraz konsekwencji podziału kraju, stając się największą i najbardziej stabilną gospodarką i społeczeństwem Unii Europejskiej. Współcześnie niemiecka gospodarka określana jest przez anglosaskich publicystów, może trochę przesadnie, mianem „ekonomicznej supergwiazdy” kontynentu (Dustmann i in. 2014, s. 167–188, cyt. za Moszyński 2016, s.11).

2. Kierunki i zakres badań nad społeczną gospodarką rynkową

Celem empirycznym artykułu jest analiza bibliometryczna badań naukowych dotyczących społecznej gospodarki rynkowej SGR i na jej podstawie wykazanie, że rosnące zainteresowanie w badaniach naukowych społeczną gospodarką rynkową może potwierdzać użyteczność tego modelu do rozwiązywania współczesnych

problemów. W ramach jego realizacji w pierwszej kolejności przeprowadzono analizę szeregów czasowych pokazujących liczbę publikacji w bazach naukowych Web of Science (WoS), Scopus i BazEkon (rys. 1). Analizie poddano ilościowe dane na temat publikacji naukowych, w których tytułach, streszczeniach i słowach kluczowych pojawiło się sformułowanie *social market economy* (społeczna gospodarka rynkowa). W bazie WoS wygenerowano listę 423 publikacji spełniających następujące kryteria: TOPIC „social market economy”; DOCUMENT TYPES: „Article or Proceedings Paper or Book Review or Book Chapter”; Publication Years: „All years”; Indexes: „SCI-EXPANDED, SSCI, A&HCI, CPCI-S, CPCI-SSH, BKCI-S, BKCI-SSH, ESCI, CCR-EXPANDED, IC”. W oparciu o analogiczne kryteria w bazie Scopus uzyskano listę 384 publikacji. Z kolei w bazie BAZEKON na podstawie podanych kryteriów (słowa kluczowe: „społeczna gospodarka rynkowa” lub termin: „społeczna gospodarka rynkowa” lub tytuł: „społeczna gospodarka rynkowa”; rodzaj dokumentu: „wszystko”) liczba publikacji wygenerowanych do analizy wynosiła 162.

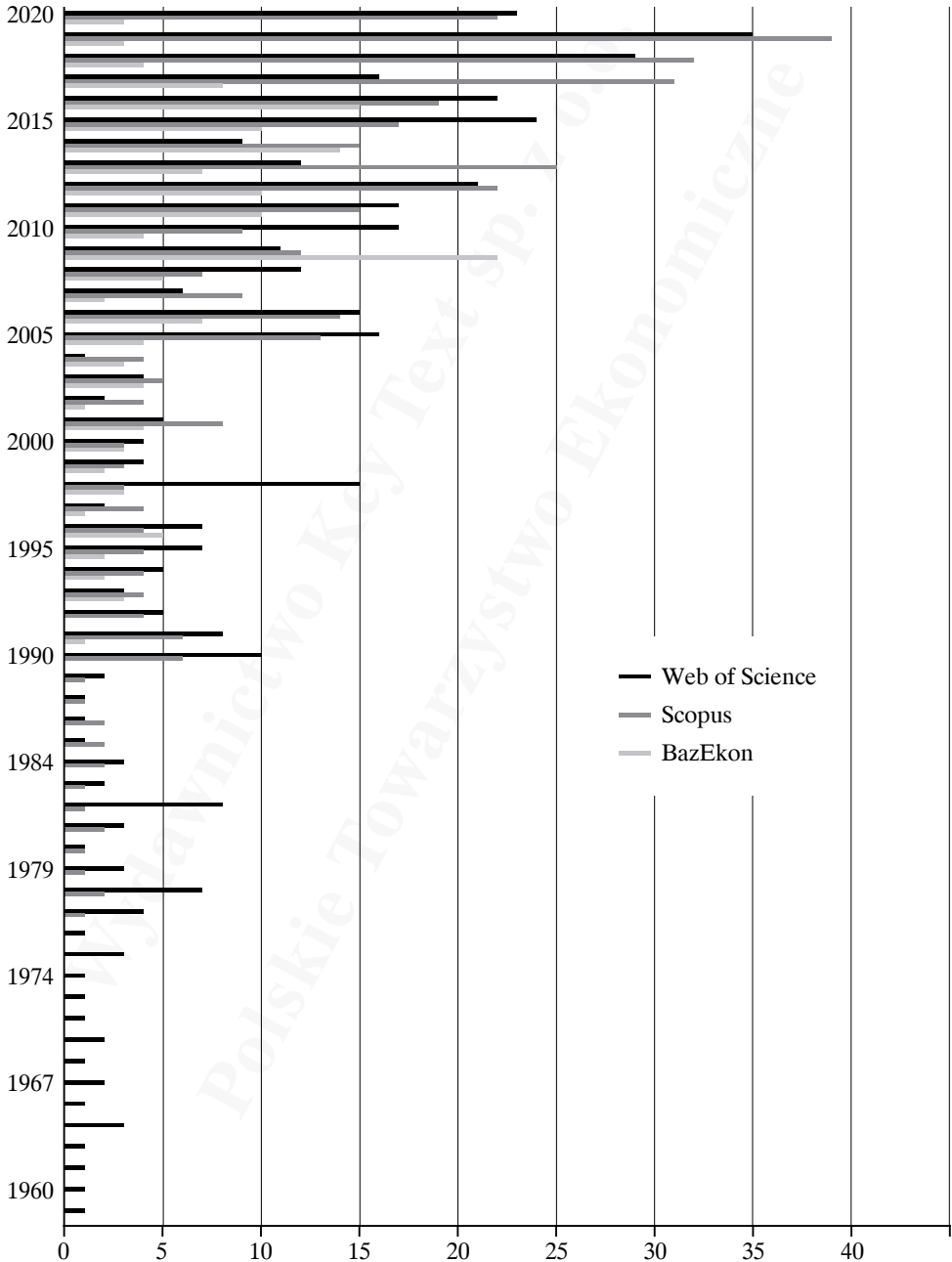
Pierwsza publikacja na temat społecznej gospodarki rynkowej pojawiła się w bazie WoS w 1959 r. i dotyczyła rolnictwa w społecznej gospodarce rynkowej Niemiec. Przez następne dwie dekady zainteresowanie badaczy tematem SGR było niewielkie i ograniczało się do publikowania zaledwie kilku prac naukowych rocznie, co w sumie pozwoliło na indeksację w bazie WoS 21 pozycji, a w bazie Scopus 4 pozycji. W zdecydowanej większości pierwsze publikacje na temat społecznej gospodarki rynkowej pochodziły z niemieckiego obszaru językowego i bezpośrednio odnosiły się do niemieckiej gospodarki lub zawierały opis teoretycznych założeń tego modelu gospodarki. W polskiej bazie BazEkon pierwsza publikacja pojawiła się w 1991 r. i przedstawiała genezę doktryny SGR od początków jej powstania w Niemczech, poprzez etapy, jakim podlegała do czasów współczesnych. Kolejne lata 90. przyniosły umiarkowany wzrost zainteresowania polskiej nauki tą koncepcją polityki społeczno-gospodarczej, co w sumie do roku 2000 zakończyło się indeksacją tylko 18 pozycji.

Wyraźniejszy wzrost zainteresowania problematyką społecznej gospodarki rynkowej mierzony liczbą publikacji szczególnie w bazie WoS i Scopus jest widoczny od początku lat 90., kiedy to po raz pierwszy pojawia się dwucyfrowa liczba publikacji. Zdecydowana większość publikacji w tym czasie, które doczekały się relatywnie najwyższych wskaźników cytowalności, dotyczyła procesów integracyjnych w Europie, a także reform i terapii szokowych w przejściowych gospodarkach Europy oraz warunków instytucjonalnych dla wzrostu gospodarczego Europy. Autorzy tych publikacji pochodzili przede wszystkim z Niemiec.

Kolejnym momentem przełomowym były lata 2008–2009, w których liczba publikacji w wybranych bazach zwiększyła się odpowiednio z 24 do 45. W dużym stopniu wzrost ten został wygenerowany przez publikacje indeksowane w bazie BazEkon, w której w 2008 r. zarejestrowano tylko 5 publikacji o tematyce SGR, wobec 22 w 2009 roku. W tym czasie najbardziej popularne publikacje indeksowane w bazie WoS i Scopus odnosiły się do relacji: prawo a społeczna gospodarka rynkowa, do tematyki silnego państwa, kwestii kryzysu finansowego, zmian instytucjonalnych.

Rysunek 1

Liczba publikacji w bazach WoS, Scopus oraz BazEkon w latach 1959–2020
wyszukanych według określenia „social market economy”
lub „społeczna gospodarka rynkowa”



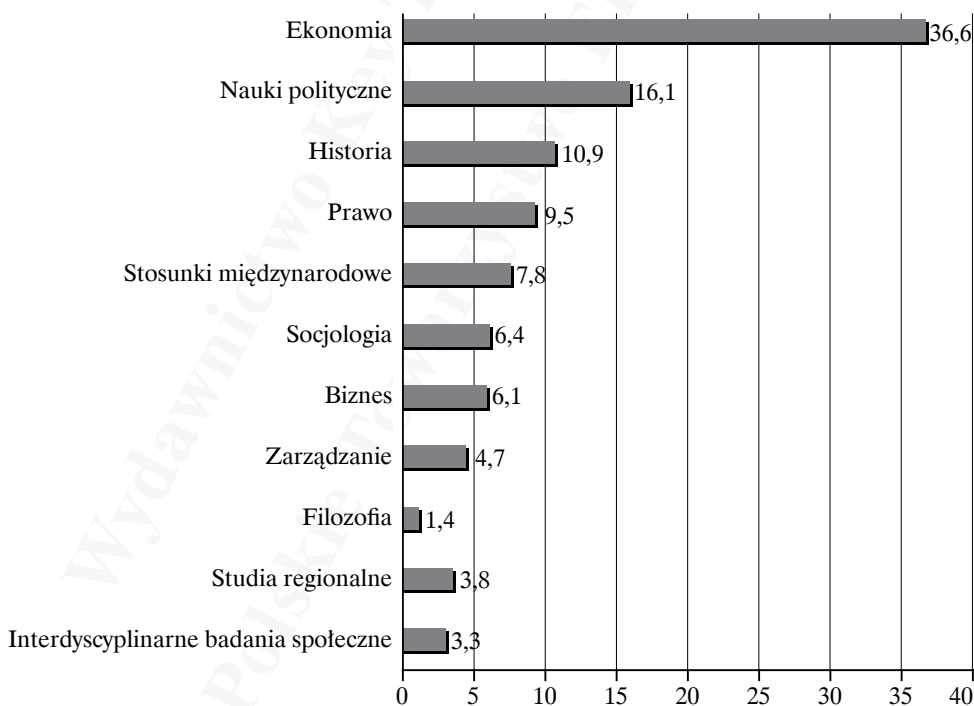
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych wygenerowanych z baz Web of Science, Scopus oraz BazEkon (data wyszukiwania: 4.01.2021).

W ostatnim pełnym roku analizy, czyli roku 2019, liczba indeksowanych publikacji w wybranych do analizy bazach zawierających sformułowanie „społeczna gospodarka rynkowa” wynosiła 77, z czego 39 znalazło się w bazie Scopus, 35 w bazie WoS i tylko 3 w BazEkon.

Z rozkładu obszarów badawczych w bazie WoS, do których są przypisane wygenerowane do analizy publikacje na temat społecznej gospodarki rynkowej, wynika, że w zdecydowanej większości są to publikacje z zakresu ekonomii i nauk politycznych (rys. 2).

Stosunkowo często publikowano również w obszarach historia, prawo i stosunki międzynarodowe. Na uwagę zasługuje fakt podejmowania prób przenoszenia zagadnienia SGR na grunt nauk o biznesie i zarządzaniu, szczególnie w kontekście zagadnienia społecznej odpowiedzialności biznesu CSR (*Corporate Social Responsibility*).

Rysunek 2
Obszary naukowe publikacji dotyczących społecznej gospodarki rynkowej w bazie WoS (%)



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych wygenerowanych z bazy Web of Science (data wyszukiwania: 4.01.2021).

Rozkład publikacji podejmujących tematykę społecznej gospodarki rynkowej w układzie przestrzennym indeksowanych zarówno w bazie WoS, jak i Scopus wyraźnie wskazuje na dominację obszaru europejskiego, w tym krajów niemieckojęzycznych (tabela 1).

Tabela 1
Miejsce publikacji w bazach WoS, Scopus i BazEkon w latach 1959–2020 na podstawie wyszukiwania według określenia „social market economy” lub „społeczna gospodarka rynkowa”

Baza WoS		
Miejsce publikacji	Liczba	Odsetek z 423 (%)
Politische Studien	9	2,13
Studies in Economic Ethics and Philosophy	9	2,13
Vierteljahrschrift Fur Sozial Und Wirtschaftsgeschichte	9	2,13
Journal of Common Market Studies	8	1,89
Historische Zeitschrift	7	1,65
Jahrbucher Fur Nationaleconomie Und Statistik	6	1,42
Kyklos	6	1,42
Utrecht Law Review	6	1,42
German Economic Review	5	1,18
German Politics And Society	5	1,18
Baza Scopus		
Miejsce publikacji	Liczba	Odsetek z 384 (%)
Journal of Common Market Studies	9	2,34
Intereconomics	7	1,82
International Journal of Social Economics	7	1,82
Utrecht Law Review	6	1,56
Wirtschaftsdienst	6	1,56
Democracy and an Open Economy World Order	4	1,04
International Journal of Sociology and Social Policy	4	1,04
List Forum Fur Wirtschafts Und Finanzpolitik	4	1,04
Ordoliberalism and European Economic Policy Between Realpolitik And Economic Utopia	4	1,04
Review of Social Economy	4	1,04
Baza BazEkon		
Miejsce publikacji	Liczba	Odsetek z 162 (%)
Studia i Prace Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie	16	9,88
Prace Naukowe/Akademia Ekonomiczna w Katowicach	14	8,64
Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu	12	7,41
Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska	6	3,70
Myśl Ekonomiczna i Polityczna	6	3,70
Studia Ekonomiczne/Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach	6	3,70
Annales: etyka w życiu gospodarczym	5	3,09
Ekonomista	5	3,09
Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu	5	3,09
Gospodarka Narodowa	4	2,47

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych wygenerowanych z baz Web of Science, Scopus oraz BazEkon (data wyszukiwania: 4.01.2021).

W bazie WoS wśród 10 tytułów czasopism i książek zawierających relatywnie najwięcej publikacji z tematyki SGR, aż 5 jest wydanych w Niemczech. W oparciu o identyczne kryterium w bazie Scopus są 4 pozycje wydane w Szwajcarii, 4 w Anglii i po jednej w Holandii i USA. Publikacje indeksowane w BazEkon na podstawie kryterium miejsca publikacji charakteryzują się relatywnie dużym stopniem koncentracji przestrzennej, szczególnie na południu Polski. Na przestrzeni lat 1991–2020 najwięcej, bo aż 16 artykułów poruszających problematykę społecznej gospodarki rynkowej ukazało się w Studiach i Pracach Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. W dalszej kolejności prace z analizowanej tematyki publikowane były w Pracach Naukowych Akademii Ekonomicznej w Katowicach (14 publikacji) oraz Pracach Naukowych Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu (12).

Potwierdzeniem dominacji w badaniach nad SGR europejskiego obszaru, w tym krajów niemieckojęzycznych, jest rozkład przestrzenny autorów publikacji. Na przestrzeni badanego okresu w bazie WoS blisko co piąta publikacja z tematu społecznej gospodarki rynkowej została przygotowana przez autorów pochodzących z Niemiec, zaś w bazie Scopus co trzecia (tabela 2).

Tabela 2

**Kraj pochodzenia autorów publikacji w bazach WoS oraz Scopus
w latach 1959–2020 na podstawie wyszukiwania
według określenia „social market economy”**

Baza WoS			Baza Scopus		
Państwo	Liczba	Odsetek z 423	Państwo	Liczba	Odsetek z 384
Niemcy	82	19,39	Niemcy	116	30,21
Wielka Brytania	34	8,04	Wielka Brytania	39	10,16
Stany Zjednoczone	31	7,33	Stany Zjednoczone	26	6,77
Rosja	27	6,38	Rosja	19	4,95
Polska	19	4,49	Włochy	18	4,69
Holandia	12	2,84	Holandia	18	4,69
Chiny	12	2,84	Hiszpania	12	3,13
Hiszpania	12	2,84	Chiny	10	2,60
Włochy	11	2,60	Francja	9	2,34
Rumunia	10	2,36	Belgia/Polska	8	2,08

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych wygenerowanych z baz Web of Science i Scopus (data wyszukiwania: 4.01.2021).

Kolejnymi liderami publikującymi w tematyce społecznej gospodarki rynkowej są autorzy pochodzący z Wielkiej Brytanii, Stanów Zjednoczonych i Rosji. Na uwagę zasługuje również dorobek naukowy Polaków, którzy przygotowali 19 artykułów indeksowanych w bazie WoS i 8 w bazie Scopus.

Ciekawych wniosków dostarcza analiza przestrzennego rozkładu ośrodków naukowych, z których pochodzą autorzy podejmujący tematykę społecznej gospodarki rynkowej. Na podstawie kryterium afiliacji autorów indeksowanych w bazie WoS i publikujących na temat społecznej gospodarki rynkowej można wskazać następujące miejsca koncentracji badań: Russian Academy of Sciences (9 publikacji), Utrecht University w Holandii (9 publikacji), University System of Georgia (6 publikacji) i University of West Georgia (5 publikacji), Bucharest University of Economic Studies (4 publikacje), Lomonosov Moscow State University (4 publikacje). Natomiast z rozkładu publikacji indeksowanych w bazie Scopus w oparciu o kryterium afiliacji autorów wynika, że badania nad SGR prowadzone są przede wszystkim w Niemczech, Holandii, Wielkiej Brytanii i Rosji, a konkretnie w następujących ośrodkach naukowych: Utrecht University (10 publikacji), London School of Economics and Political Science (6 publikacji), European University Institute, San Domenico di Fiesole (6 publikacji), Philipps-Universität Marburg (5 publikacji), i po 4 publikacje w Westfälische Wilhelms-Universität Münster, Humboldt-Universität zu Berlin, Lomonosov Moscow State University, Goethe-Universität Frankfurt am Main oraz Universität Leipzig, Maastricht University, Universität Siegen, Københavns Universitet.

Ogólny rozkład aktywności autorów zaangażowanych w badania nad teorią SGR potwierdza tezę, że stosunkowo mała liczba autorów wykazuje względnie dużą produktywność w popularyzowaniu wyników badań, zaś większość autorów ma tylko jedną publikację z wybranego zagadnienia (tabela 3).

Tabela 3
Rozkład aktywności autorów publikujących wyniki badań nad społeczną gospodarką rynkową

Scopus			WoS		
Liczba autorów	Liczba publikacji	Odsetek liczby wszystkich autorów (%)	Liczba autorów	Liczba publikacji	Odsetek liczby wszystkich autorów (%)
107	1	67,30	444	1	88,98
41	2	25,79	39	2	7,82
8	3	5,03	9	3	1,80
3	>3	1,89	7	>3	1,40

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych wygenerowanych z baz Web of Science i Scopus (data wyszukiwania: 4.01.2021).

Wkład poszczególnych autorów w rozwój badań nad SGR został oceniony na podstawie kryterium liczby publikacji oraz liczby cytowań ich publikacji (tabela 4). W grupie badaczy najczęściej publikujących w bazie WoS artykuły z tematyki społecznej gospodarki rynkowej są następujący autorzy: Nils Goldschmidt (6 publikacji; afiliacja: Universität Siegen, Niemcy), Flavio Felice (5 publikacji; afiliacja: University of Molise, Włochy), Siegfried G. Karsten (5 publikacji; afiliacja: University of West Georgia, Stany Zjednoczone) oraz Michael von Prollius

(5 publikacji; afiliacja: Free University of Berlin, Niemcy). Podobny rozkład ma miejsce w bazie Scopus, w której najwięcej artykułów o tematyce społecznej gospodarki rynkowej mają następujący autorzy: Nils Goldschmidt (6 publikacji; afiliacja: Universität Siegen, Niemcy), Siegfried G. Karsten (5 publikacji; afiliacja: University of West Georgia, Stany Zjednoczone) oraz Anna Gerbrandy (4 publikacje, afiliacja: Utrecht University, Holandia).

Tabela 4

Ranking autorów indeksowanych w bazie WoS w latach 1959–2020 na podstawie wyszukiwania według określenia „social market economy”

Autorzy o największej liczbie publikacji	Liczba publikacji (LP)	Liczba cytowań (LC)	LC/LP
Goldschmidt N.	6	33	5,5
Felice F.	5	3	0,6
Karsten S.G.	5	11	2,2
von Prollius M.	5	0	0,0
Gerbrandy A.	4	9	2,3
Nicholls A.J.	4	0	0,0
Smejkal V.	4	2	0,5
Dietzfelbinger D.	3	0	0,0
Müller-Jentsch W.	3	26	8,7
Müller-Armack A.	3	27	9,0

Autorzy o największej liczbie cytowań	Liczba publikacji (LP)	Liczba cytowań (LC)	LC/LP
Scharpf F.W.	1	221	221,0
Marcussen M.; Risse T, Engelmann-Martin D., Knopf H.J., Roscher K.	1	122	122,0
Bonefeld W.	2	105	52,5
Azoulai L.	1	51	51,0
Gibb A., Li J.	1	50	50,0
Schepel H.	1	30	30,0
Jackson G., Sorge A.	1	29	29,0
Wälde T.W., Gunderson J.L.	1	28	28,0
Müller-Armack A.	3	27	9,0
Berghahn V., Young B.	2	26	13,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych wygenerowanych z bazy Web of Science (data wyszukiwania: 4.01.2021).

Relatywnie największa aktywność badaczy w propagowaniu wyników badań nad społeczną gospodarką rynkową mierzona liczbą ich publikacji w ograniczonym stopniu przekłada się na wskaźnik aktywności mierzony liczbą cytowań danego autora. Przykładowe zestawienie w bazie WoS powyższych dwóch wskaźników nie pozwala wskazać autorów, z wyjątkiem Alfreda Müllera-Armacka, którzy znaleźli się zarówno w grupie najbardziej aktywnych badaczy pod względem liczby publikacji, jak i w grupie autorów najczęściej cytowanych.

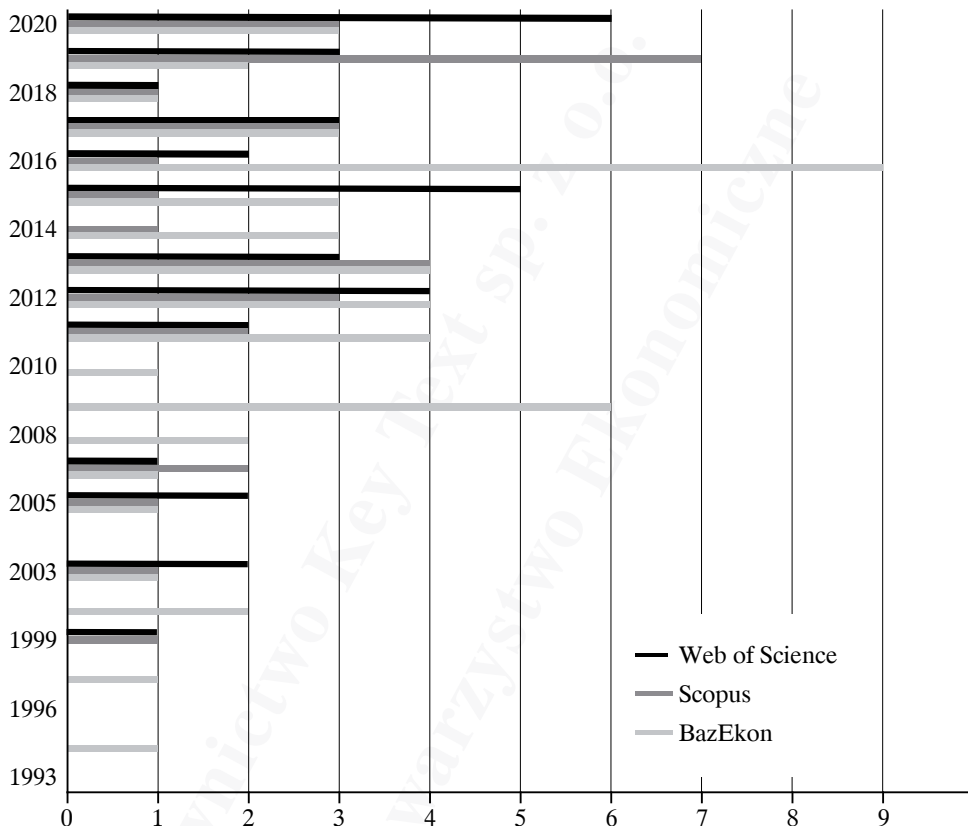
Najbardziej popularną publikacją na temat społecznej gospodarki rynkowej w bazie WoS jest artykuł *The asymmetry of European integration, or why the EU cannot be a ‚social market economy’* autorstwa Fritza W. Scharpfa opublikowany w czasopiśmie „Socio-Economic Review”, który został zacytowany 221 razy w artykułach zamieszczonych w tej bazie. Artykuł ten podnosi bardzo ważną kwestię trudności w uzyskaniu równowagi na płaszczyźnie unijnego prawa stanowionego między interesami europejskimi i krajowymi. Według autora warunkiem uzyskania takiej równowagi jest wrażliwość unijnego prawa stanowionego na specyficzne warunki społeczno-kulturowe, polityczno-gospodarcze i normatywne w poszczególnych państwach członkowskich, a nadrzędność prawa europejskiego i monopol Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości na interpretację i stanowienie prawa powinny być ograniczone koniecznością poszanowania tożsamości konstytucyjnej państw członkowskich określaną przez konstytucje krajowe i monopol krajowego sądu konstytucyjnego na interpretację prawa europejskiego. W ocenie autora spełnienie tego warunku jest niemożliwe, co w efekcie może blokować powstanie europejskiej SGR, a społeczne gospodarki rynkowe na szczeblu krajowym niszczyć, o ile nie uda się powstrzymać niekontrolowanej politycznie dynamiki „integracji przez prawo”.

W dalszej kolejności lista artykułów o największej sile oddziaływania składa się z następujących pozycji: *Constructing Europe? The evolution of French, British and German nation state identities* autorstwa Martina Marcussena, Thomasa Risse, Daniela Engelmann-Martina, Hansa J. Knopfa, Klaus Roschera – w czasopiśmie „Journal of European Public Policy” (122 cytowań) oraz *Freedom and the Strong State: On German Ordoliberalism* autorstwa Wenera Bonfelda zamieszczonego w czasopiśmie „New Political Economy” (97 cytowań). Z kolei w bazie Scopus najpopularniejszymi artykułami o tematyce społecznej gospodarki rynkowej są: *Wage inequality and varieties of capitalism* autorstwa Davida Rueda oraz Harry’ego J. Pontussona opublikowany w „World Politics” i zacytowany aż 236 razy. Celem tej publikacji jest identyfikacja determinant nierówności płacowych w zależności od modelu gospodarki, w tym od liberalnej gospodarki i społecznej gospodarki rynkowej. Kolejne miejsca w rankingu liczby cytowań zajmują publikacje: *The asymmetry of European integration, or why the EU cannot be a ‚social market economy’* autorstwa Fritza W. Scharpfa w czasopiśmie „Socio-Economic Review” (235 cytowań).

Z punktu widzenia badań nad kategorią społecznej gospodarki rynkowej istotne jest przedstawienie kontekstu prowadzonych badań i między innymi próba odpowiedzi na pytanie, czy rozważania o SGR sięgają do korzeni teoretycznych, czyli do teorii ordoliberalnej. W tym celu zbadano współwystępowanie słów

Rysunek 3

Liczba publikacji w bazach WoS, Scopus oraz BazEkon w latach 1992–2020 na podstawie wyszukiwania określenia „social market economy” lub „społeczna gospodarka rynkowa” i określenia „ordoliberalism” lub „ordoliberalizm”



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych wygenerowanych z baz Web of Science, Scopus oraz BazEkon (data wyszukiwania: 4.01.2021).

w tekstach na temat społecznej gospodarki rynkowej i ordoliberalizmu indeksowanych w trzech analizowanych bazach (rys. 3).

Na przestrzeni badanego okresu, a szczególnie od 2009 r., dostrzegalny jest niewielki trend wzrostowy liczby publikacji, które jednocześnie odnoszą się do teorii ordoliberalnej i społecznej gospodarki rynkowej. W badanym okresie w bazie WoS znajdowało się 35 publikacji tego typu, wobec 31 pozycji w bazie Scopus i 52 w BazEkon. Odniesienie tych wartości do liczby publikacji wyłonionych wyłącznie na podstawie jednego kryterium – hasła „ordoliberalizm” lub hasła „społeczna gospodarka rynkowa” – pozwala wnioskować, że o ile autorzy piszący o ordoliberalizmie odwołują się do kategorii społecznej gospodarki rynkowej, o tyle autorzy publikujący wyniki badań nad SGR w relatywnie mniejszym stopniu sięgają do jej ordoliberalnych korzeni teoretycznych.

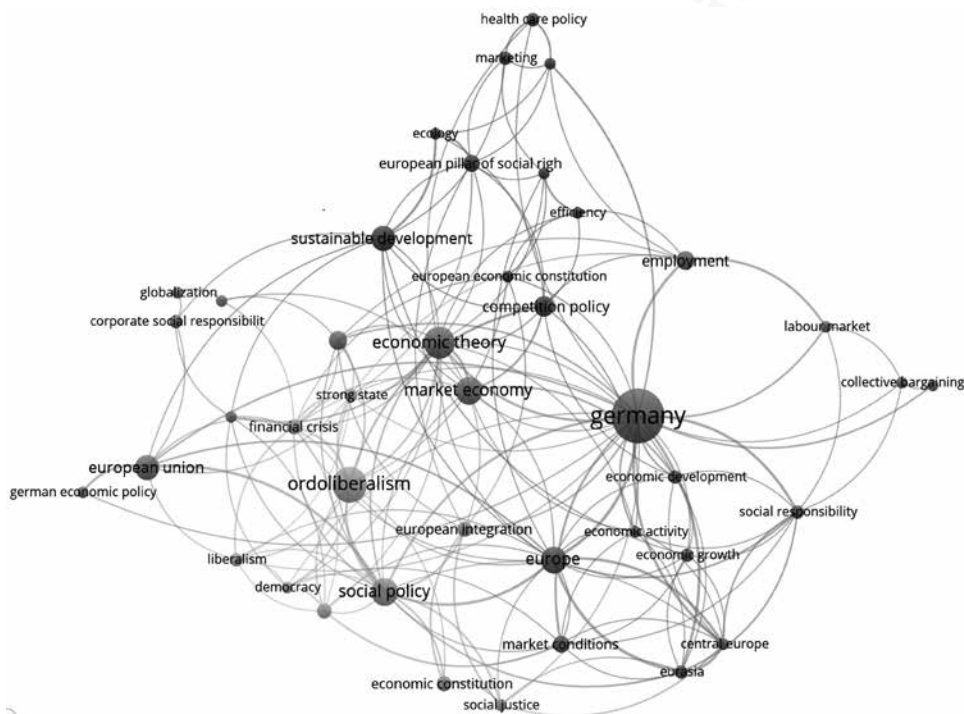
W bazie WoS jest tylko 35 pozycji odnoszących się jednocześnie do teorii ordoliberalnej i do zagadnienia społecznej gospodarki rynkowej. Oznacza to, że spośród 423 publikacji na temat SGR tylko niespełna 9% publikacji jednocześnie odwołuje się do teorii ordoliberalnej, zaś wśród 203 publikacji o ordoliberalizmie ponad 17% odwołuje się do zagadnienia społecznej gospodarki rynkowej. W bazie Scopus liczba publikacji poruszających jednocześnie problematykę ordoliberalną i SGR wynosi 31. W przypadku publikacji na temat teorii ordoliberalnej oznacza to, że ponad 16% publikacji jednocześnie odnosiła się do zagadnienia społecznej gospodarki rynkowej, a w przypadku publikacji o społecznej gospodarce rynkowej już tylko 8% jednocześnie odnosiło się do teorii ordoliberalnej. Publikacje w bazie BazEkon wykazują o wiele większy związek społecznej gospodarki rynkowej i ordoliberalizmu, gdyż na przestrzeni badanego okresu aż 52 publikacje jednocześnie odwoływały się do zagadnienia ordoliberalizmu i społecznej gospodarki rynkowej. W grupie publikacji o SGR 32% jednocześnie odwołuje się do teorii ordoliberalnej, zaś wśród publikacji na temat ordoliberalizmu ponad 43% jednocześnie używa terminu „społeczna gospodarka rynkowa”.

Na podstawie stosunkowo pobieżnej analizy ilościowej wskazującej na rosnącą liczbę publikacji z zakresu SGR można sformułować wniosek, że kategoria ta uzyskuje coraz większe znaczenie w naukach społecznych. Dlatego w dalszej części opracowania jako zasadne przyjęto realizację badań umożliwiających wyznaczenie trendów badawczych w obszarze problematyki społecznej gospodarki rynkowej. Do realizacji tak sformułowanego celu wykorzystano mapy bibliometryczne, które między innymi umożliwiają przedstawienie kontekstu, w jakim używany jest dany termin, a tym samym identyfikację obszarów badawczych powiązanych z tymi terminami. Wizualizację danych zaczerpniętych z bazy Scopus opracowano za pomocą programu VOSviewer.

W ramach realizacji powyższego celu w pierwszej kolejności w bazie Scopus wyodrębniono rekordy spełniające kryterium występowania terminu „social market economy” w tytule, abstrakcie lub słowach kluczowych publikacji w okresie od pierwszej publikacji, czyli roku 1966, do ostatniej w 2020 r. (stan na 4.01.2021). W oparciu o takie kryterium do analizy wyłoniono 384 publikacje. Następnym krokiem analizy było wyeksportowanie danych do pliku tekstowego zawierającego dane o autorze, tytule i źródle. W dalszej kolejności, przy wykorzystaniu oprogramowania VOSviewer poddano selekcji i standaryzacji wyodrębnione z bazy Scopus dane bibliograficzne. W opisach bibliograficznych zidentyfikowano 1132 słowa kluczowe, z których 47 wystąpiło minimum 4 razy. W ramach pierwotnego zbioru 1132 słów kluczowych połączono terminy o tym samym znaczeniu (np. EU oraz European Union) oraz usunięto słowa niezwiązane merytorycznie z analizowanym obszarem badawczym, w tym odnoszące się do charakteru prezentowanych analiz (np. article, numer). Jednocześnie ze zbioru słów kluczowych usunięto hasło „social market economy”, które zostało wykorzystane do wyszukania publikacji, gdyż cały wyodrębniony do analizy katalog 384 publikacji dotyczy analizowanego terminu.

Wizualizacja wyników współwystępowania poszczególnych pojęć wraz z „social market economy” przedstawiona na mapie bibliometrycznej (rys. 4) ma dwa wymiary: częstotliwość oraz odległość, a w jej centralnej części znajdują się najczęściej występujące w wyodrębnionych publikacjach słowa kluczowe. Częstotliwość występowania określonego słowa reprezentuje wielkość etykiety oraz węzła, zaś odległość między dwoma hasłami można interpretować jako liczbę współwystąpienia terminów w analizowanych tekstach.

Rysunek 4
Mapa bibliometryczna współwystępowania pojęć z SGR



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych wygenerowanych z bazy Scopus (data wyszukiwania: 4.01.2021).

Na podstawie wizualizacji otrzymanych wyników można wyodrębnić 6 klastrów (obszarów badawczych) związanych z kategorią społecznej gospodarki rynkowej:

- klaster związany ze zrównoważonym rozwojem i w jego ramach takie zagadnienia, jak: polityka konkurencji, ekologia, europejskie filary praw socjalnych, marketing, polityka opieki zdrowotnej, sprawność, europejska konstytucja gospodarcza;
- klaster obejmujący publikacje odnoszące się bezpośrednio do niemieckiej gospodarki i zagadnień rynku pracy, układów zbiorowych i zatrudnienia;
- klaster skupiający takie zagadnienia, jak teoria ordoliberalna, demokracja, liberalizm, kryzys finansowy i silne państwo;

- klaster związany z teorią ekonomii i zagadnieniami gospodarki rynkowej, neoliberalizmem, podstawowymi pryncypiami, *corporate social responsibilite*, globalizacji, Unii Europejskiej;
- klaster związany z Europą i zagadnieniami rozwoju i wzrostu gospodarczego, odpowiedzialności socjalnej, warunków rynkowych, aktywności gospodarczej;
- klaster związany z polityką socjalną i zagadnieniami integracji europejskiej, sprawiedliwości socjalnej.

Ocena współwystępowania słów w powyższych klastrach pozwala stwierdzić, że analizowany obszar badawczy SGR jest przedmiotem analizy nie tylko w typowym kontekście historii myśli ekonomicznej, czyli głównych teorii ekonomicznych, ale coraz częściej wspólnie z najważniejszymi wyzwaniem współczesnej ekonomii, czyli zrównoważonym rozwojem, kryzysem finansowym, wzrostem i rozwojem gospodarczym, integracją oraz kwestiami socjalnymi. Taki kontekst badań nad społeczną gospodarką rynkową może wskazywać na upatrywanie w regułach społecznej gospodarki rynkowej recepty na kryzys w sferze nie tylko gospodarczej, ale również społecznej i środowiskowej.

Podsumowanie

Mimo ostrej krytyki ze strony anglosaskich i polskich neoliberalistów koncepcja SGR przetrwała w Niemczech i innych krajach europejskich aż do dnia dzisiejszego. Trzeba przyznać, że jedyną i jednocześnie kiepską alternatywą jest dla niej współcześnie tylko to, co określa się jako dyskrecjonalne, „ręczne” sterowanie gospodarką. Ten sposób sterowania gospodarką i społeczeństwem według zasady straży pożarnej nie stwarza prawie żadnych szans na rozwiązanie średnio- i długookresowych problemów współczesnych społeczeństw gospodarujących. Dlatego, ze względu na ukierunkowanie koncepcji SGR na ład społeczno-gospodarczy i harmonizowanie celów ekonomicznych, społecznych i ekologicznych, koncepcja ta może być wykorzystana do wyznaczania ram ustrojowych adekwatnych do problemów współczesnych gospodarek i społeczeństw.

W pewnym stopniu potwierdzeniem użyteczności koncepcji SGR jest obserwowany na podstawie badań bibliometrycznych wzrost liczby publikacji poruszających temat społecznej gospodarki rynkowej. Przeprowadzoną analizę bibliometryczną należy traktować jako wstępną i wymagającą dalszego pogłębienia, głównie ze względu na ograniczenia wynikające z natury badań bibliometrycznych oraz z wykorzystywanej bazy. Niemniej jednak z jednej strony można wskazać na dwa momenty przełomowe w aktywności badaczy w zakresie ilości upowszechnianych wyników badań nad SGR. Pierwszy skok przypada na lata światowego kryzysu finansowo-gospodarczego okresu 2007–2009. Następny, jeszcze szybszy wzrost to lata 2017–2019/2020, czyli lata swoistego preludium do obecnej ogólnoswiatowej pandemii i kolejnego aktualnego światowego kryzysu społeczno-gospodarczego. Z drugiej strony na uwagę zasługuje kontekst prowadzonych badań nad SGR, który obejmuje problem zrównoważonego rozwoju, wzrostu i rozwoju gospodarczego,

integracji europejskiej, polityki socjalnej, czy rynku pracy. Wzrost zainteresowania nauki także kontekstem prowadzonych badań można objaśnić na podstawie formuły „normatywna siła stanu faktycznego”. Stan faktyczny jest taki, że dotychczas uprawiana neoliberalna koncepcja polityki gospodarczej ostatecznie straciła swą siłę sprawczą, zaś keynesizm okazuje się wprawdzie nadal od przypadku do przypadku pożyteczny, ale tylko jako działająca w krótkim czasie radykalna recepta na nagłe drastyczne załamania gospodarczej i społecznej równowagi.

Z perspektywy wielkich zadań przyszłości trzeba przyznać, że koncepcja SGR ma pewien istotny słaby punkt. Chodzi o ogromną treściową pojemność tego pojęcia, któremu można przypisywać bardzo różne treści. Słabość tę dostrzegał sympatyzujący z niemieckimi zwolennikami modelu SGR Friedrich August von Hayek. Jego zdaniem określeniu społeczna gospodarka rynkowa odpowiada „Kautschukwort”, czyli słowo jak kauczuk, które może pomieścić bardzo różnorodne treści, także sprzeczne z istotą gospodarki rynkowej (Hayek 1957, s. 72 i n.). Duża pojemność pojęcia SGR pozwala bowiem wykorzystać je jako atrakcyjny listek figowy przykrywający różne mało przydatne i ostatecznie błędne wersje polityki „ręcznego sterowania” gospodarką i społeczeństwem. Fascynującym tematem z innej badawczej perspektywy byłaby pogłębiona analiza relacji ordoliberalnej koncepcji SGR do innych odmian współczesnego liberalnego kapitalizmu (*Variety of capitalism*). Przekraczałaby ona jednak ramy tego tekstu, który zaplanowany był przez autorów jako zwarty i krótki. Podjęcie tego zadania mogłoby jednak okazać się pożyteczne dla kontynuacji badań nad kapitalizmem, który współcześnie przeżywa niebezpieczny dla jego dalszego istnienia wszechogarniający kryzys.

W związku z powyższym podjąć trzeba też problem relacji koncepcji SGR i ordoliberalizmu jako jej teoretycznego fundamentu. Z przeprowadzonych badań wynika, że autorzy badający SGR relatywnie rzadko umiejscawiają ją w ramach ordoliberalnego fundamentu tej koncepcji. Oczywiście może to ułatwiać „preparowanie” tej koncepcji na własny, często bardzo doraźny i odcinkowy użytek bez uwzględnienia jej pryncypiów, których respektowanie przynajmniej w przybliżeniu stało się przesłanką sukcesów gospodarki niemieckiej w długim okresie – od zakończenia II wojny światowej aż do dnia dzisiejszego. Amerykański noblista Joseph Stiglitz porównał obrazowo funkcjonowanie gospodarki amerykańskiej z jazdą sportowym samochodem bez koła zapasowego (Stiglitz 2020, s. 11). Orientująca się na pryncypia SGR i ordoliberalizmu gospodarka niemiecka jedzie normalnym samochodem na ogół z jednym, a czasem i dwoma kołami zapasowymi. Jednym z bardzo istotnych zadań nauki ekonomii będzie w bliskiej przyszłości ściślejsze powiązanie koncepcji SGR z ordoliberalizmem, aby podnieść skuteczność implementacji tej polityki społeczno-gospodarczej w oczekujących nas trudnych, pełnych zaskakujących szoków i przepełnionych różnymi zagrożeniami (ekologicznymi, klimatycznymi, drastycznymi nierównościami dochodowymi i majątkowymi oraz masowymi migracjami) latach. Poprzez ściślejsze powiązanie koncepcji SGR z teorią ordoliberalną można by zapobiec temu, aby ta określana teraz jako wschodząca gwiazda literatury ekonomicznej koncepcja nie okazała się tylko przemijającym meteorytem.

Bibliografia

- Beck U. (2017), *Die Metamorphose der Welt*, Suhrkamp Verlag, Berlin.
- Bonefeld W. (2012), *Freedom and the Strong State: On German Ordoliberalism*, „New Political Economy”, nr 17.5.
- Clausen S., Zöttl I. (2009), *America Forever*, „Financial Times Deutschland”, 30 stycznia.
- Collier P. (2018), *The Future of Capitalism. Facing the New Anxieties*, Allen Lane, Penguin Books, London.
- Dustmann Ch., Fitzenberger B., Schönberg U., Spitz-Oener A. (2014), *From Sick Man of Europe to Economic Superstar: Germany's Resurgent Economy*, „Journal of Economic Perspectives” 1.
- Erhard L. (2012), *Dobrobyt dla wszystkich*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Eucken W. (2004), *Grundsätze der Wirtschaftspolitik*, J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), Tübingen.
- Galbraith J.K. (2011), *Ekonomia w perspektywie. Krytyka historyczna*, PWE, Warszawa.
- Hayek F.A. von (2003), *Recht, Gesetz und Freiheit*, J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), Tübingen.
- Hildebrandt W. (1987), *Von der Arbeit zur Profession. Anthropologische Überlegungen*, (w:) W. Hildebrandt (red.), *Versuche gegen die Kälte. Schriften zur Literatur und Zeitgeistforschung*, Kastell-Verlag, München.
- Klaus V. (1995), *Tschechische Transformation und europäische Integration: Gemeinsamkeiten von Visionen und Strategien*, Neue Presse Verlags-GmbH, Passau.
- Krotz F.B. (2019), *Ulrich: Die Metamorphose der Welt*, „Publizistik” 64.
- Mączyńska E. (2011), *Dychotomia wiedzy i mądrości. Komentarz do tekstu Antoniego Kuźlińskiego pt. Od gospodarki opartej na wiedzy do gospodarki opartej na mądrości. Na spotkanie z enigmą XXI wieku*, „Biuletyn Ekonomiczny PTE” 2(52).
- Mączyńska E., Pysz P. (2020), *Po co nam społeczna gospodarka rynkowa?*, „Ekonomista” 2.
- Moszyński M. (2016), *Niemiecki model Społecznej Gospodarki Rynkowej – perspektywa rynku pracy*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń.
- Roscher K. (1999), *Constructing Europe? The Evolution of French, British and German Nation State Identities*, „Journal of European Public Policy”, nr 6.4.
- Müller-Armack A. (1956), *Soziale Marktwirtschaft*, (w:) E. von Beckerath (red.), *Handwörterbuch der Sozialwissenschaften*, t. 9, Vandenhoeck & Ruprecht, Stuttgart.
- Popper K.R. (2003), *Die offene Gesellschaft und ihre Feinde: Die Offene Gesellschaft und Ihre Feinde. Band II: Falsche Propheten: Hegel, Marx und die Folgen*, J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), Tübingen, tom 2.
- Rueda D., Pontusson J. (2000), *Wage Inequality and Varieties of Capitalism*, „World Politics”, nr 52.3.
- Scharpf F.W. (2010), *The Asymmetry of European Integration, or Why the EU Cannot be a 'Social Market Economy'*, „Socio-economic Review”, nr 8.2.
- Skidelsky R. (2009), *Keynes: The Return of the Master*, Penguin UK.
- Smith A. (1989), *Teoria uczuć moralnych. Próba analizy zasad, za pomocą których ludzie dokonują ocen dotyczących postępowania i charakteru najpierw swoich bliźnich, a potem samych siebie*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- Smith A. (2007), *Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów*, wyd. 2, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

- Stiglitz J. (2020), *Ein Trauma für die Weltwirtschaft*, „Handelsblatt”, 6 maja.
- Streit E.M. (1995), *Freiburger Beiträge zur Ordnungsökonomik*, J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), Tübingen 1995.
- Weizsäcker E.U., Wijkman A. (2018), *Ejże! Kapitalizm, krótkowzroczność, populacja i zniszczenie planety*, Raport Klubu Rzymskiego, IBS, Politechnika Warszawska, Warszawa.

SPOŁECZNA GOSPODARKA RYNKOWA – WSCHODZĄCĄ GWIAZDĄ LITERATURY EKONOMICZNEJ?

Streszczenie

Celem artykułu jest interpretacja kategorii społecznej gospodarki rynkowej oraz omówienie struktury i dynamiki badań nad tym zagadnieniem. W pierwszej części artykułu autorzy przedstawiają argumenty przemawiające za tym, że ta koncepcja polityki społeczno-gospodarczej może odpowiadać na wyzwania współczesnego świata, w tym splot kryzysu gospodarczego, społecznego, środowiskowego i klimatycznego oraz obecnego zagrożenia pandemicznego. W części empirycznej przedstawiono wyniki analizy bibliometrycznej przedstawiającej strukturę, dynamikę i kierunki badań nad kategorią społecznej gospodarki rynkowej. Wnioski z tej analizy uzasadniają konieczność zwrócenia uwagi nauk społecznych na koncepcję społecznej gospodarki rynkowej, co potwierdzają również wyniki analizy publikacji naukowych dostępnych w bazach literatury ekonomicznej w latach 1959–2020.

Słowa kluczowe: kryzys światowy, polityka społeczno-gospodarcza, ordoliberalizm, społeczna gospodarka rynkowa

JEL: B25

SOCIAL MARKET ECONOMY: A RISING STAR IN ECONOMIC LITERATURE?

Summary

The objective of the article is to present the results of the interpretation the category of Social Market Economy and the structure and dynamics of research development on this issue. In the first part of the article, the authors present arguments that this concept of socio-economic policy can respond to the challenges of the modern world, including economic, social, environmental and climate crises and pandemic threats. The empirical part of the paper presents the results of bibliometric analysis, including the structure, dynamics and directions of research concerning the issue of Social Market Economy. The conclusions of the conducted analysis justify the need for the social sciences to pay attention to the concept of Social Market Economy, which is also confirmed by the results of the bibliometric analysis of scientific publications available in Scopus, Web of Science and BAZEKON databases for the period 1959–2020.

Keywords: Global crisis, socio-economic policy, ordoliberalism, Social Market Economy

JEL: B25

СОЦИАЛЬНАЯ РЫНОЧНАЯ ЭКОНОМИКА – ВОСХОДЯЩАЯ ЗВЕЗДА ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ?

Резюме

Целью статьи является интерпретация категории социальной рыночной экономики, а также анализ структуры и динамики исследований этого вопроса. В первой части статьи авторы представляют аргументы в пользу того, что концепция социально-экономической политики может отвечать на вызовы современного мира, в том числе на клубок экономического, социального, экологического и климатического кризисов, а также существующей угрозы пандемии. В эмпирической части представлены результаты библиометрического анализа, в котором представлена структура, динамика и направления исследований категории социальной рыночной экономики. Выводы этого анализа говорят о необходимости обратить внимание общественных наук на концепцию социальной рыночной экономики, что подтверждают также результаты анализа научных публикаций, доступных в базах экономической литературы за 1959–2020 годы.

Ключевые слова: мировой кризис, социально-экономическая политика, ордолиберализм, социальная рыночная экономика

JEL: B25

Wydawnictwo Key
Polskie Towarzystwo Ekonomiczne